

Woody Allen i Obhajoba šílencova

Bezvýchodná situace může být kafkovská, nepřehledná situace zahuštěná překotnou konverzací by se dala nazvat allenovskou. Ikonicky se Allen Stewart Konigsberg zapsal hlavně do kinematografie, stopu ale má i v literatuře.

Obhajoba šílencova (Argo, 2018) nese podtitul „téměř souborné vydání“, protože neobsahuje „šílencův“ poslední svazek povídek *Čirou anarchií* (pouze předchozí sbírky *Vyřídít si účty*, *Vedlejší účinky* a *Bez peří*). V americkém Penguin Random House vyšla *Obhajoba* v červnu 2007 (*The Insanity Defense*) simultánně s *Anarchií* (Mere Anarchy), ale bez ní. Argo vynecháním následuje Allenův záměr, ale až o jedenáct let později – možná proto, že tituly z let 2000 a 2003 už dovyprodává, zatímco *Čirá anarchie* publikovaná až v roce 2007 stále leží na skladě. Překlad Dany Hábové a Michaela Žantovského plný sympatického výraziva zůstává, jen byl pro nové vydání znovu zredigován a doveden k dokonalosti – více se v průvodním textu nedozvíme. Méně investigativní čtenář by jistě vysvětlení absence *Číré anarchie* ocenil stejně jako nějakou tu omáčku z filmařova bouřlivého života.

V jednom rozhovoru se Allen nechal slyšet, že má napsaný román. Všem, komu ho dal přečíst se prý líbil, ale jemu dost dobrý nepřišel, a tak ho nechal v šuplíku. Dnes by chtěl jít ven s memoáry, ale Penguin Random House už nemá zájem stejně jako další americká nakladatelství. Normálně by se o géniový paměti přetahovaly a šermovaly sedmimístnými dolarovými ciframi, dnes se bojí, že by na ně padl stín kauzy, která na stará kolena Allena drtí. U nás tolik nerezonuje, Argo se svým vydavatelským počinem očividně nijak nezruinovalo, naopak pokračuje ve skvělých časech. O co jde? Pokud jste už dlouho nezaznamenali na programu kin žádný nový film Woodyho Allena, jinak proslulého svou každoroční kadencí, vězte, že třiaosmdesátiletý fenomén má potíže. Jeho dcera Dylan spolu s matkou Miou Farrow ho z pohlavního zneužívání vinily už dávno, ale v dnešní době kampaně MeToo toto neprokázané obvinění nabylo nových rozměrů.

Aby uchránila své dobré jméno, ustoupila firma Amazon od uvedení jeho nejnovějšího filmu *A Rainy Day in New York* (Deštivý den v New Yorku). Hraje v něm mimochodem instagramová celebrita Selena Gomez, která má 150 600 000 odběratelů (!). Amazon vetoval i domluvenou spolupráci na třech dalších Allenových snímcích. Za to ho režisér žaluje, protože firma o obviněních věděla už před uzavřením smlouvy. Od režiséra se teď distancuje i hvězda *Rainy Day* Timothée Chalamet, na druhou stranu třeba Javier Bardem z *Vicky Christiny Barcelony* stojí při něm. Allen nový film uvede nejspíš v Itálii a pro další hledá příhodné podmínky opět v Evropě, kde se těší větší podpoře. Na smrt se mu myslet nechce.

První jeho sbírka povídek vyšla pod názvem *Getting even* (*Vyřídít si účty*) roku 1971, během sedmdesátých let následovaly *Side effects* (*Vedlejší účinky*) a *Without feathers* (*Bez peří*). Psal je pro časopis *The New Yorker*, pro knihu vybral jen ty nejlepší podobně jako Charles Bukowski pro své *Notes Of A Dirty Old Man* (*Zápisky starého prasáka*) nebo Emil Hakl pro svůj *Výsek* ze sloupků pro časopis *Čilichili*. Časopisecká tvorba bývá vysoustružená, dobrá k odpočinku po četbě něčeho rozevlátějšího. Allenovy povídky jsou nadité akcí a obrazy, ideálně se konzumují jako cigarety, na uvolnění, s delšími pauzami.

Připomínají vlny - myšlenka v nich nehledá své ustálení a potvrzení, hned po svém objevení se láme a tříští do absurdního rozuzlení v konotaci tak prvoplánové, až je originální. Čtení je to jednoduché, ale ne hloupé.

Allenovy jednohubky lze doporučit fanouškům psychologie a filozofie. Právě od složitých a vážných formulací obvyklých v těchto oborech dává Allen ventil. Čerpá z oblíbené newyorské kratochvíle psychoanalýzy, z Freuda a všemožných neuróz a psychóz. Objevuje se jeho oblíbené téma smrti, respektive jeho velký strach. Svou obrovskou filmařskou produktivitu přikládá právě snaze vyhnout se myšlenkám na vlastní skon. Po vzoru svého vzoru Ingmara Bergmana ji personifikuje. Smrt třeba vleze oknem do bytu Nata Ackermana, který ji vyzve k šachu. V jiné povídce rekonstruuje poslední chvíle Sókrata před jeho nuceným vypitím bohlelavového odvaru. Dalším opakovaným tématem je židovství. Allen, sám Žid, na něm nenechává nitku suchou.

Hodně užívá metaforu, mistrně třeba v povídce Schmeedovy paměti, ve které holič nacistů podává svou verzi událostí. „Na poradě hlavního štábu prohlásil von Rundstedt, že je chyba nechat růst kotlety na dvou frontách zároveň, a radil zaměřit veškerou snahu na jednu pořádnou kotletu. Hitler řekl, že zvládne růst na obou stranách najednou. (...) Jednoho dne vzal Hess vůdci tužidlo a odletěl s ním do Anglie. Němečtí generálové soptili. Věřili, že Hess chce lahvičku dát spojencům, aby pro sebe na oplátku získal amnestii. Hitlera ta zpráva obzvlášť rozčílila, neboť právě vylezl z vany a chtěl si upravit účes.“ (s. 20)

Allenův autorský styl vychází z jeho kořenů v psaní textů pro stand-up comedy vystoupení. Pavel Janoušek v recenzi na *Eskejp*, knihu stand-up komika Jiřího Charváta napsal, že tento žánr na papíru správně nevynikne. Allen dokazuje, že může. Snad jde o to, nesnažit se za každou cenu být vtipný a dát do textu i zajímavé informace, dát mu přidanou hodnotu. Při tichém čtení humor z textu vystupuje po svém, nedá se vnutit hlasitostí, intonací, mimikou ani řečí těla. Allen papír chápe, vtip z něj srší i zprostředkovaně. Když se čtenář nesměje, baví se jeho lingvistickou ekvilibristikou a mentální akrobacií. Občas to autor přežene, to k ale patří k věci - trapnost a vtipnost jsou dvěma stranami jedné mince. Je jen na čtenáři, jestli pozvedne koutky, nebo knihu odloží. U *Obhajoby šilencovy* má s tím druhým velký problém.